

(6) בראשית ד, א-טז

(א) וְהָאָדָם יָדַע אֶת-חַוָּה אִשְׁתּוֹ וַתְּהַר וַתֵּלֶד אֶת-קַיִן וַתֹּאמֶר קָנִיתִי אִישׁ אֶת־ה':
(ב) וַתִּסָּף לִלְדֹת אֶת-אָחִיו אֶת-הָבֶל וַיְהִי-הֶבֶל רֹעֵה צֹאן וְקַיִן הָיָה עֹבֵד אֲדָמָה:

(7) רשב"ם בראשית א:כ"ז

זכר ונקיבה ברא אותם – כמו שמפרש לפנינו: ויקח אחת מצלעותיו, כלל ואחר כך פירש...

(8) רשב"ם המשוחזר בראשית ב:י"ז

ומעץ הדעת הטוב ורע – יופי וכיעור, כמו: בניך הטובים, כמו: ונשבע לחם ונהיה טובים, באלו הלשונות משתמע. ורע – כמו: מדוע פניכם רעים. וראיה לדבר, שהרי חכם היה אדם שקרא שמות לכל מיני הבהמות ועופות וחיה קודם שאכל מעץ הדעת. ובאכלו ממנו נתן לב לקשט עצמו והבין שערום מגונה הוא, והמקושט יפה הוא.
מעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו – כך לא פירש הקב"ה לאדם הראשון שזה העץ הוא עץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו, דאם כן היה מכניס תאוה לאכול ממנו ולעבור על צוואה בעץ המודיע טוב ורע למי שיאכל ממנו. אלא כך יש לפרש: מאותו עץ שהוא עץ הדעת, אמר לו הקב"ה: לא תאכל מזה העץ, ולא פירש דזה העץ הוא עץ הדעת. וכן מוכיח לפנינו, שכן אמרה האשה אל הנחש: ומפרי העץ אשר בתוך הגן אמר א-להים לא תאכלו ממנו, ולא: מפרי עץ הדעת אמר א-להים לא תאכלו, שלא היתה יודעת שאותו עץ שהזהיר הקב"ה היה עץ הדעת עד שאמר לה הנחש.

(9) ר' יוסף בכור שור בראשית ג:כ"ב

גם מעץ החיים – עץ הרפואה, כמו: והיה כל הנשך וראה אותו וחי (במדבר כ"א:ח'), שהוא ונתרפא, וכמו שאומר דבילת {תאנים} וימרחו על השחי וחי. וכמו: חיתה המכה בתלמוד. כי אותו עץ, כל מי שהוא חולה אם יאכל ממנו יתרפא, ואם תש כחו יתחזק, ואם זקן ישוב לימי עלומיו. ולפיכך אם יהיה אדם בגן עדן, כשיזקין וייתש כחו, יאכל ממנו ויתחזק, ויחזור לימי עלומיו, וכשיחזור ויזקין, יחזור ויאכל, וכן לעולם. אבל לבריא וחזק אינו מועיל כלום, ולא כמו שסבורים בני אדם שמי שיאכל ממנו יחיה לעולם. אין זאת, דאם כן היה אדם אוכל לאחר שאכל מעץ הדעת או קודם, אבל לא היה מועיל כלום.

(10) ר' יוסף קרא בראשית ב:י"ז

כי ביום אכלך ממנו מות תמות – תימה, והלא לא מת באותו יום. אלא הכי פשוטו: ביום אכלך ממנו אתה חייב מיתה על שעברת מצותי כמו מות יומת המכה רוצח הוא

(11) ר' יוסף בכור שור בראשית ב:י"ז

כי ביום אכלך ממנו מות תמות – כלומר: דע כי סופך למות.

מות תמות – שלא תנצל מן המיתה לעת קץ. **ולא אמר שבאותו יום ימות.**

(12) טור הפירוש הארוך בראשית ב:ט

ועץ החיים בתוך הגן –

- פ' עץ החיים היה באמצע הגן ומקומו ידוע ונודע על ידו שהוא עץ החיים ועל כן אמר בתוך הגן ולא אמר בגן וכן תרגם אונקלוס **במציעות גנתא** וזהו שהשיבה חוה לנחש ומפרי העץ אשר בתוך הגן אמר אלהים לא תאכלו ממנו שלא הזכירו בשמו אלא כיון שהזכירה מקומו נודע מי הוא וא"כ קשה היאך אומר עץ החיים בתוך הגן ועץ הדעת היאך יהיו שניהם באמצע הנקודה. ופי' הרמב"ן ודאי היו שניהם במקום הידוע אמצע הגן כאלו תעשה באמצע עירוגה סוגה אחת ובה שני אילנות האלה ויהיה האמצע הזה אמצע רחב.
- וי"מ: ש' עץ החיים היה ממש באמצע הנקודה ועץ הדעת היה מקיפו בענפיו סביב הרי היו שניהם באמצע ובהכי ניחא למה לא חשש הב"ה שיקח מעץ החיים מיד ואח"כ יקח מעץ הדעת ויחיה עולם וגם יהיה בו דעת אלא מפני שהיה עץ הדעת מקיפו לעץ החיים ולא היה יכול ליגע בו עד אחר שאכל מעץ הדעת ופנה לו מקום לגשת אליו.
- ור' יוסף קמחי פ' העץ החיים ועץ הדעת הכל אחד ומה שאמר הפסוק עץ החיים...ועץ הדעת זהו כאדם שאומר על אחד איש חכם הוא ואיש צדיק ואיש חסיד והכל אחד כך אמר עץ החיים היה בתוך הגן ועוד היה עץ הדעת טוב ורע. וכן משמע מתשובת האשה אל הנחש מפרי עץ הגן אכל נאכל ומפרי העץ וגו' הרי שלא מנע אלא עץ אחד והוא עץ החיים ועץ הדעת. ואיני יודע מה יעשה בזה הפסוק הן האדם היה וגו' ועתה פן ישלח ידו וגו' ולפי דבריו הרי כבר אכל ממנו:

(13) רשב"ם המשוחזר בראשית ג:ז
[וידעו כי גנאי להיות ערומים].

(14) ר' יוסף בכור שור בראשית ג:ז
ומיד נכנסה בהן ערמומית וגאווה, וגסות וקנאה, ותחרות וחמדנות, וצדיקה לצדד ולחניף, ולעשות במחשך מעשיהם, ולגזול ולגנוב, והמרוצה לעשות. התחילו לומר: גנאי לבריות כמונו להיות חשופי שתי ומגולי ערוה, עשו להם חגורות לכסות ערותן.

(15) ר' יוסף בכור שור בראשית ג:זא
מי הגיד לך כי ערם אתה – שאין נקרא ערום אלא מי שראוי ללבוש ואין לו. אין דרך לומר על הבהמה ערומה היא, כיון שאינה ראויה לבגדים, כי היא מכוסה בכסות הראוי לה. ואף הגדולים הלבושים בבגדים גרועים, קוראין עצמן ערומים, לפי שאין להם בגדים הראויים להם. וגם אתה קורא עצמך ערום, כלומר: שאתה ראוי לבגדים. מי הגיד לך שאתה ראוי לבגדים.

(16) רשב"ם המשוחזר בראשית ג:ז
[וידעו כי גנאי להיות ערומים].

(17) ר' יוסף בכור שור בראשית ג:ז
ומיד נכנסה בהן ערמומית וגאווה, וגסות וקנאה, ותחרות וחמדנות, וצדיקה לצדד ולחניף, ולעשות במחשך מעשיהם, ולגזול ולגנוב, והמרוצה לעשות. התחילו לומר: גנאי לבריות כמונו להיות חשופי שתי ומגולי ערוה, עשו להם חגורות לכסות ערותן.

(18) ר' יוסף בכור שור בראשית ג:זא
מי הגיד לך כי ערם אתה – שאין נקרא ערום אלא מי שראוי ללבוש ואין לו. אין דרך לומר על הבהמה ערומה היא, כיון שאינה ראויה לבגדים, כי היא מכוסה בכסות הראוי לה. ואף הגדולים הלבושים בבגדים גרועים, קוראין עצמן ערומים, לפי שאין להם בגדים הראויים להם. וגם אתה קורא עצמך ערום, כלומר: שאתה ראוי לבגדים. מי הגיד לך שאתה ראוי לבגדים.

(19) ר' יוסף בכור שור בראשית ב:זח
אעשה לו עזר כנגדו – כלומר: שיהא לו לצוות ולעזור. **ולא לפריה ורביה**, כי כל זמן שאינו בר מיתה, אינו צריך חליפין.

(20) רש"י בראשית ד:א
והאדם ידע – כבר קודם הענין שלמעלה, קודם שחטא ושנטרד מגן עדן, וכן ההריון והלידה. שאם כתב: **'וידע אדם'**, נשמע שאחר שנטרד היו לו הבנים.

(21) ר' יוסף בכור שור בראשית ד:א
קניתי איש את ה' – קניתי אותו בגופי, ובצערי, ובעצבוני, את הקב"ה – לישב את עולמו. ואם איש המתני הנה איש שלמתי.

(22) רש"י בראשית ב:זד
לבשר אחד – הוולד נוצר על ידי שניהם ושם נעשה בשרם אחד

(23) ר' יוסף בכור שור בראשית ב:זד
והיו לבשר אחד – כי כמו גוף אחד הוא